

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ
FACULTATEA DE LITERE
ȘCOALA DOCTORALĂ DE HUNGAROLOGIE**

**FORMELE LINGVISTICE ALE VORBIRII DESPRE
SENTIMENTE**

și rolul acestora în procesul psihoterapeutic

Conducător de doctorat:

Prof. univ. dr. SZILÁGYI N. SÁNDOR

Doctorand:

HOMA ILDIKÓ

Cluj-Napoca

2019

BABEŞ–BOLYAI TUDOMÁNYEGYETEM, KOLOZSVÁR
BÖLCSESZETTUDOMÁNYI KAR
HUNGAROLÓGIAI DOKTORI ISKOLA

AZ ÉRZELMEKRŐL VALÓ BESZÉD NYELVI FORMÁI
és szerepük a pszichoterápiás folyamatban

Témavezető:

dr. SZILÁGYI N. SÁNDOR
egyetemi tanár

Doktori hallgató:

HOMA ILDIKÓ

Kolozsvár

2019

CUPRINS

CUVÂNT ÎNAINTE.....	3
1. FUNDAMENTAREA TEORETICĂ.....	5
1.1. Introducere	5
1.2. Metodologia și ipotezele cercetării	7
1.3. Emoții „lingvistice” și „sufletești”: concepții de emoții în lingvistica cognitivă și în psihologie	12
1.3.1. Teoria lakoffiană a metaforelor cognitive și aplicarea lor în cazul cuvintelor denotând emoții. 12	
1.3.2. Teoria fenomenologică a sentimentelor în concepția lui Frijda.....	16
1.3.3. Cercetarea emoțiilor în psihologie.....	20
1.3.4. Neurobiologia emoțiilor	25
1.4. Minte și suflet	28
1.4.1. Sistemul reprezentărilor conceptuale și impresionale.....	28
1.4.2. Sistemul reprezentărilor impresionale și cercetările lui Ch. Osgood	30
1.4.3. Reprezentările impresionale și teoria percepției amodale a lui D. Stern.....	33
1.4.4. Teoria dimensională a emoțiilor	38
1.5. Emoțiile și reprezentarea spațială.....	42
1.5.1. „Reprezentările” emoțiilor.....	42
1.5.2. Corelațiile dintre emoții și dimensiunile spațiale.....	45
2. EMOȚII ÎN LIMBAJ.....	50
2.1. Domenii și metafore cognitive în discuțiile psihoterapeutice	50
2.1.1. Aplicarea teoriei lakoffiene a metaforelor cognitive în psihoterapie	50
2.1.2. Analiza domeniilor și metaforelor cognitive în corpusul psihoterapeutic	53
2.1.3. Rezultatele analizei corpusului psihoterapeutic	60
2.2. Relațiile dintre emoții și locurile spațiale	64
2.2.1. Cercetarea cu chestionarul în limba maghiară	67
2.2.1.1. Distribuția cuvintelor denotând emoții după locurile spațiale	68
2.2.1.2. Rezultatele cercetării cu chestionarul în limba maghiară	72

2.2.2. Cercetarea cu chestionarul în limba română	81
2.2.2.1. Distribuția cuvintelor denotând emoții după locurile spațiale	81
2.2.2.2. Rezultatele cercetării cu chestionarul în limba română.....	86
2.2.3. Cercetarea cu chestionarul în limba chineză	90
2.2.3.1. Distribuția cuvintelor denotând emoții după locurile spațiale	90
2.2.3.2. Rezultatele cercetării cu chestionarul în limba chineză	93
2.2.4. Analiza comparativă a rezultatelor cercetării cu chestionarele în maghiară și română	94
2.2.5. Analiza comparativă a rezultatelor cercetării în limbile maghiară, română și chineză.....	137
2.2.6. Rezultatele cercetării cu chestionarele	154
2.2.6.1. Concluzii lingvistice și psihologice	154
2.2.6.2. Relațiile cu fundalul cultural.....	169
3. CONCLUZII	184
3.1. Rezultatele mai importante ale cercetării	184
3.2. Perspective	186
BIBLIOGRAFIE	188

Cuvinte cheie: emoții, sentimente, sistemul comportamental uman, mințeși suflet, metafore cognitive, embodiment, domeniile cognitive ale metaforelor exprimând sentimente, reprezentări conceptuale, reprezentări impresionale, reprezentarea spațială a emoțiilor, universalitatea limbajului emoțional

Rezumat

Subiectul tezei de doctorat este analiza modalităților exprimării în forme lingvistice ale stărilor de spirit și stărilor emoționale. Ca psiholog, consider că sentimentele au o importanță deosebită în viața unei persoane, deoarece acestea sunt cea parte dinamică a personalității sale, care o fac să fie nu doar o ființă care gândește, ci și una care simte. Cercetarea experiențelor noastre sufletești (emoțiile, sentimentele, dispozițiile) impune o abordare interdisciplinară, implicând două discipline: lingvistica și psihologia. Dat fiind faptul că în psihologia contemporană paradigma cognitivă dominantă nu are în vedere și cercetarea științifică a sufletului (în sensul în care acest termen este folosit în lucrare), am încercat o abordare a subiectului cercetării mele dintr-o perspectivă lingvistică, fără a scăpa din vedere că oamenii și lumea lor interioară nu pot avea o explicație exhaustivă în niciuna dintre disciplinele implicate, luate separat.

Unul dintre scopurile acestei cercetări a fost să verificăm dacă semnificația cuvintelor denotând stări emoționale este structurată exclusiv pe baza principiilor conceptualizării noțiunilor și ale metaforei cognitive, așa cum se afirmă în teoria lingvistică cognitivă, sau există și alte modalități care pot avea și ele un rol fundamental în modelarea acelor mijloace lingvistice care fac posibilă vorbirea despre emoțiile și experiențele noastre interioare.

În prima parte a tezei sunt prezentate problemele teoretice, uneori controversate, ale definirii și interpretării științifice ale stărilor emoționale și emoțiilor în literatura de specialitate, precum și principalele rezultate ale cercetărilor, în psihologie și lingvistică, referitoare la acest subiect.

Una din concepțiile care stau la baza cercetării este aceea, potrivit căreia sistemul comportamental uman are două componente, două sisteme aparte, interconectate, funcționând însă după principii diferite (cf. Szilágyi 2012, 2015). Din punct de vedere evoluționar, sistemul primar (originar) este continuarea sistemului comportamental animal, și funcționează pe principiul analogic. Sistemul secundar s-a format odată cu apariția și dezvoltarea limbajului, și funcționează preponderent pe principiul digital al procesării informațiilor. Acest sistem din urmă, numit *mințe* și responsabil pentru gândirea rațională, se organizează pe bază conceptuală, iar ca sistem cognitiv operează cu *reprezentări conceptuale*. Sistemul primar,

numit *suflet*, din care face parte și sistemul emoțional, funcționează și ca sistem cognitiv, operând însă cu *reprezentări impresionale*, diferite ca principiu de organizare de cele conceptuale, iar principiile și caracteristicile acestora se manifestă și în expresiile lingvistice denotând sentimente.

Tocmai de aceea la această temă nu este suficient să vorbim numai despre reprezentările conceptuale care ne definesc gândirea, și nici măcar să ne definim emoțiile în acești termeni, ci trebuie să luăm în considerare și reprezentările impresionale. (Deocamdată nu există o literatură foarte vastă cu privire la reprezentările impresionale; una din scopurile acestei cercetări este să aducă o contribuție și la cunoștințele în acest domeniu.) Concepția lui Stern despre reprezentarea amodală pare să fie apropiată de ceea ce numim aici reprezentare impresională. Viziunea unitară, nediferențiată asupra lumii, oferită de caracteristicile percepției amodale (formă, intensitate, ritm), poate fi extinsă și asupra structurării formelor lingvistice. Percepția formei este esențială pentru o viziune unitară; de aceea am examinat și relațiile dintre stările emoționale și reprezentările spațiale.

În cea de a doua parte a tezei sunt prezentate cercetările proprii și rezultatele acestora. Pentru a verifica aplicabilitatea în procesul psihoterapeutic a constatărilor lingvisticii cognitive referitoare la metafore și expresii figurative, am identificat domeniile cognitive ale metaforelor într-un corpus propriu (în limba maghiară), obținut prin înregistrarea unor conversații între pacient și psihoterapeut. Acest corpus folosit pentru cercetare nu este foarte mare, dar este suficient pentru a observa diferențele de exprimare în cazul diferitelor tipuri de afecțiuni mentale și stări emoționale, precum și pentru a vedea care sunt domeniile cognitive mai caracteristice diferitelor afecțiuni, constatările putând fi folosite, într-o anumită măsură, și pentru scopuri de diagnosticare. Pe lângă domeniile cognitive specifice ale metaforelor, stările de spirit și emoțiile urmărite în acest corpus pot fi caracterizate și prin configurațiile reprezentărilor impresionale.

Cea mai mare parte a domeniilor cognitive a fost legată de spațiu, ca urmare am examinat mai amănunțit și relațiile dintre stările emoționale și locurile și direcțiile spațiale. În cea de a doua parte a analizei materialului lingvistic sunt prezentate rezultatele unei cercetări pe bază de chestionar care a avut scopul de a examina cum cuvintele care denotă sentimente se încadrează în structura spațială a lumii lingvistice care, în cea mai mare parte, se structurează pe baza semnificațiilor valorice. Pornind de la organizarea spațială, care în cazul limbii maghiare poate fi observată cel mai evident prin sistemul preverbilor (Szilágyi 1996), am cerut respondenților să asocieze cuvinte denotând stări emoționale cu cuvinte care indică locuri și direcții spațiale. Ipoteza cercetării bazate pe acest chestionar a fost că există o

structură organizată pe baza locurilor și direcțiilor spațiale în limbaj, în concordanță cu principiul asocierii valorilor solidare, iar aceasta se poate identifica și în asocierile cuvintelor denotând sentimente, în sensul că stările noastre emoționale au o anumită „localizare” în acest spațiu cognitiv. A doua întrebare din cadrul acestei cercetări se referă la măsura în care aceste „localizări” sunt universale, și cât de mult depind ele de convențiile lingvistice în cazul fiecărei limbi. Pentru a găsi un răspuns, am făcut cercetarea cu chestionarul și în limbile română și chineză, care nu au un sistem de preverbe la fel de bine elaborat ca cel al limbii maghiare. Locurile spațiale în cadrul acestei cercetări au fost definite prin postpoziții/prepoziții și adverbe. Rezultatele cercetării cu chestionarul au fost prelucrate cu metode statistice și interpretate atât din punct de vedere lingvistic, cât și cultural.

Structura tezei

Primul capitol prezintă principalele direcții în cercetarea emoțiilor în psihologie și neurobiologie, respectiv în lingvistica cognitivă. Baza teoretică a lucrării de față o constituie abordarea fenomenologică, psihoterapia analitică existențială (logoterapia) și teoria lingvistică a metaforei cognitive.

Cel de al doilea subcapitol este dedicat distincției dintre reprezentările conceptuale și cele impresionale. Caracteristicile reprezentărilor impresionale sunt puse în paralel cu rezultatele cercetărilor lui Ch. Osgood asupra diferențialului semantic și cu ideea reprezentărilor (sau percepției) amodale a lui D. Stern în experiențele din perioada pre-verbală.

Al treilea subcapitol al capitolului I abordează relațiile dintre emoții și spațiu. Stările emoționale reflectă întotdeauna o anumită relație între un obiect sau o stare interioară percepută și starea emoțională a subiectului, chiar și atunci când percepția nu pare să aibă un „obiect” identificabil. Această relație poate fi identificată și în caracteristicile spațiale ale emoțiilor. Se poate afirma de asemenea că locul cel mai sigur din viața unei persoane este în propriile sale coordonate spațiale, și dacă acestea sunt tulburate (sau se produce o „deplasare” de la acest loc), persoana se confruntă cu probleme psiho-patologice. Ca urmare, este important să examinăm cum este prezent spațiul în stările emoționale exprimate prin vorbire.

În Capitolul II sunt examinate două aspecte: mai întâi, sunt prezentate pe scurt câteva dintre caracteristicile mai importante ale verbalizării și exprimării verbale a emoțiilor și stărilor de spirit într-un context psihoterapeutic, după care sunt analizate în detaliu relațiile dintre exprimarea verbală a diferitelor emoții și sentimente cu diferitele locuri și relații spațiale, relații care stau în același timp la baza multor forme de expresie lingvistică.

Emoțiile și stările sufletești nu sunt componente ale mediului exterior, ci sunt interioare; ele nu pot fi percepute prin intermediul organelor de simț, ci numai experimentate și trăite. Ca urmare, verbalizarea emoțiilor este un proces mai complex decât comunicarea realităților din lumea exterioară, în două privințe. În cazul verbalizării emoțiilor trebuie să găsim acele posibilități lingvistice care să ne permită vorbirea despre emoții, în contextul în care acestea adesea nu pot fi nici măcar descrise cu ușurință. Există diferite cuvinte pentru emoțiile mai importante sau distinctive, dar detaliile și caracteristicile unor asemenea emoții pot fi făcute mai mult sau mai puțin comprehensibile celorlalți doar prin intermediul unor comparații sau metafore, mai cu seamă atunci când verbalizarea are ca scop nu vorbirea despre emoții, ci exprimarea lor.

Așa cum am arătat mai sus, prezenta cercetare a încercat să dea un răspuns și la întrebarea dacă relația emoțiilor cu spațiul și cu relațiile spațiale este în esență doar o convenție uzuală de limbaj, sau reprezentările impresionale ale emoțiilor au ele însele o configurație spațială care nu se bazează pe convenții, iar expresiile verbale exprimă tocmai asta în mod simbolic (într-un fel iconic). Răspunsul poate fi că cel puțin în cazul unora dintre asemenea relații, cea de a doua variantă pare a fi valabilă, cum ar fi de pildă cazul relației foarte strânse dintre *fericire* și „sus”, care poate fi observată în multe dintre limbile lumii, chiar și cu structuri foarte diferite.

Pentru a găsi un răspuns la această întrebare, am întreprins o cercetare empirică bazată pe un chestionar, cu scopul de a studia asocierile dintre stările emoționale și diferitele locuri și relații spațiale. Chestionarul a fost alcătuit cu ajutorul editorului Google de chestionare și trimis subiecților prin internet. Le-am cerut respondenților să asocieze cuvintele desemnând stări sufletești și emoții cu locul și relația spațială pe care le consideră sau mai degrabă simt cea mai potrivită pentru emoția respectivă (ordinea întrebărilor individuale a fost aleatorie pentru fiecare respondent). În acest fel am putut examina asocierea cuvintelor desemnând sentimente cu expresii spațiale independent de contextul lingvistic.

Efectele particularităților limbii nu au putut fi totuși eliminate complet, deoarece cuvintele referitoare la sentimente și variantele expresiilor spațiale oferite în chestionar au fost în limba maghiară. De aceea am elaborat și o variantă în limba română și chineză a chestionarului, și am repetat cercetarea și cu vorbitorii acestor limbi. Am încercat astfel să obțin o viziune de ansamblu, prin prelucrarea rezultatelor, referitoare la modul în care limba influențează răspunsurile, comparând răspunsurile date în cele trei limbi. Pe lângă maghiara, limba română a fost aleasă și pentru că este tipologic diferită: în maghiară, relațiile spațiale ale emoțiilor sunt foarte des exprimate printr-un bogat sistem de prefixe verbale (preverbe),

construcții similare celor din limba engleză („phrasal verbs”), ceea ce în română, în lipsa acestor construcții verbale, nu este posibil. Cercetarea în limba chineză a fost necesară pentru că în privința fundalului cultural, maghiara și româna sunt asemănătoare în multe privințe, pe când contextul cultural al limbii chineze este unul foarte diferit. Chestionarul cuprinde 57 de cuvinte desemnând sentimente în opt categorii de emoții, pe baza categoriilor stabilite de Goleman (1997).

Concluzii

Scopul acestei teze de doctorat a fost să aducă o contribuție la înțelegerea modului în care sentimentele și emoțiile pot fi exprimate prin limbaj, a rolului cuvintelor denotând stări emoționale în acest proces și a caracteristicilor acestora. Așa cum am văzut, exprimarea emoțiilor se poate face în multiple feluri: se poate manifesta la nivelul semanticii, sintaxei și stilului. Teoriile psihologice analizează ceea ce numim emoții, cu caracteristicile și componentele lor, iar teoriile lingvistice descriu modul în care stările noastre emoționale pot fi exprimate prin limbaj. Lingvistica cognitivă discută emoțiile la nivel conceptual, considerându-le similare altor concepte abstracte. Modul însă în care vorbim despre stările noastre emoționale nu poate fi descris numai pe baza unei scheme conceptuale a domeniilor sursă și țintă. Cele mai multe curente în psihoterapie sugerează că stările emoționale ale unei persoane sunt mult mai subtile și pot fi descrise mai degrabă prin comparații, imagini complexe și sinestezie, decât prin reprezentări conceptuale. Dacă însă vrem să găsim un numitor comun pentru toate acestea, trebuie să introducem noțiunea de reprezentare impresională care oferă o imagine unitară asupra lumii, așa cum o au (încă) copiii.

Dacă limităm cercetarea numai la substantivele denotând sentimente, așa cum se întâmplă în cea mai mare parte a literaturii de specialitate, nu le putem studia decât în cadrul teoriei metaforelor cognitive, aceste substantive fiind abstractizări ale cunoașterii. În conceptualizarea acestor noțiuni încercăm să exprimăm experiențele interioare prin proprietățile obiectelor și fenomenelor observabile. Conceptualizarea metaforică a cuvintelor denotând sentimente este cel mai adesea bazată pe simptomele fizice ale emoțiilor, ceea ce explică de asemenea de ce majoritatea metaforelor cognitive folosite pentru emoții sunt universale.

Potrivit lui Leff (citată de King 2006) formarea cuvintelor care exprimă sentimente se produce în patru faze: experiențe fizice nediferențiate, experiențe fizice și psihice nediferențiate, experiențe psihice nediferențiate, diferențierea progresivă a experiențelor psihice limitate. Leff arată că nu în orice limbă se atinge stadiul al patrulea; în opinia sa,

referirile la experiențe fizice și-au pierdut înțelesul original în limba engleză, devenind metafore. Evoluția istorică în acest sens a emoțiilor poate fi concepută și ca un parcurs de la somatizare la psihologizare.

Unul dintre elementele de noutate ale acestei teze este că am studiat nu numai substantive denotând sentimente, ci și adjective și verbe referitoare la stări emoționale. Prin examinarea conversațiilor în psihoterapie am observat că în majoritatea cazurilor starea emoțională nu poate fi definită sau identificată exact de client; cu toate acestea, el încearcă să cuprindă în limbaj starea lui sufletească prin forma, intensitatea și ritmul acesteia. Stările emoționale sunt o parte dinamică a personalității noastre; ca urmare, putem exprima forma unei anume emoții prin verbe. În cercetarea de față am identificat, chiar dacă nu în cazul tuturor emoțiilor, formele care pot fi caracteristice unei anumite emoții: forma suferinței și a tristeții este *valul*, a fricii este *frunzișul*, a mâniei este *fâlfâiala*, a iubirii este *chicoteala* (deformare dinamică). Există sentimente „voluminoase” și „de suprafață”. Emoțiile de relaxare-liniștire (pozitive) sunt mai voluminoase, ocupă mai mult spațiu, fie la nivelul formei (*bucle de bună dispoziție*), fie la nivelul locului (cele mai multe emoții pozitive au asocieri într-o proporție mare în multiple dimensiuni: *sus, în față, aproape*). Sentimentele de tensiune-agitație (negative) sunt mai mult de suprafață, atât ca formă (*proasta dispoziție turtește*), cât și ca loc ocupat în spațiu (de obicei sunt frecvente în doar două dimensiuni). Astfel, stările emoționale au propriile forme, prin urmare vorbim despre ele în acest fel, și se exprimă și prin atașamentul preferențial al emoțiilor la anumite forme, așa cum arată testele psihologice proiective.

În stările noastre emoționale, plasarea în spațiu nu este percepută doar ca formă, ci și prin faptul că emoția este „localizată” în lumea cuvintelor. Structura spațială, exprimată prin sistemul preverbelor și adverbilor și organizată pe baza unor valențe identificate în limbaj, poate fi confirmată nu numai pe baza unei analize lingvistice detaliate, ci și statistic. Astfel, așa cum arată și rezultatele cercetării pe baza chestionarului, majoritatea oamenilor simt că locurile și relațiile exprimate prin adverbele *sus – în față – aproape* și respectiv *jos – în spate – departe* sunt apropiate.

Aceste asocieri nu sunt limitate la o singură limbă. Un alt element de noutate al tezei este că am putut compara frecvența asocierilor vorbitorilor de limba maghiară cu rezultatele obținute din chestionarele în limba română și chineză. Structura limbii chineze este complet diferită de cea a limbii maghiare sau române, fundalul cultural fiind de asemenea diferit, și totuși, la cele mai multe emoții proporțiile asocierilor cu locurile spațiale au fost similare, deși conceptualizarea emoțiilor respective poate fi diferită. Conform lui King (2006), emoțiile pot

fi exprimate prin trei componente: reacțiile fiziologice, starea mentală și relațiile sociale. Limba chineză, spre deosebire de cele occidentale, favorizează stările fiziologice pentru a exprima emoțiile. Cele mai multe cercetări interculturale în psihiatrie s-au concentrat pe depresie și au descoperit că pacienții cu depresie proveniți din cultura occidentală tind mai degrabă să accentueze simptomele psihice (tristețe, deznădejde, sentimentul inutilității), pe când cei proveniți din alte culturi decât cea occidentală insistă mai degrabă asupra simptomelor fizice (insomnie, probleme cu stomacul, durere fizică).

Conform lui Matisoff (citad de King 2006), în limbile asiatice de est și sud-est expresiile referitoare la emoții cuprind mai multe substantive referitoare la organe interne (ficat, splină, rinichi, bilă, intestine), decât în limbile occidentale. După părerea lui, în limbile orientale nu există o delimitare clară între trup și suflet. El distinge trei tipuri de psiho-substantive (*psycho-nouns*: care conțin referințe explicite la realități psihice și sunt traduse în engleză prin cuvinte ca inimă, minte, spirit, suflet, temperament): (1) substantivele care se referă în primul rând la minte, cuvinte care sunt traduse în engleză prin minte, suflet, spirit; (2) cuvinte cu înțeles ambiguu, care se pot referi și la manifestări fizice; și (3) cuvintele care se referă la organe.

În ciuda diferențelor culturale menționate, stările emoționale au „localizări spațiale” similare în aceste lumi lingvistice. Diferențele observate pe parcursul analizei rezultatelor statistice sunt în acord cu constatările din cercetările anterioare din literatura de specialitate care au studiat emoțiile din perspectivă interculturală.

Bibliografie:

- Ammaniti, Massimo – Ferrari, Pierfrancesco (2013): Vitality Affects in Daniel Stern's Thinking – A Psychological and Neurobiological Perspective. *Infant Mental Health Journal*, 34 (5), 367–375.
- Bakker, Iris – van de Voordt, Theo – Vink, Peter (2014): Pleasure, Arousal, Dominance: Mehrabian and Russell revisited. *Current Psychology*. Sep, Vol. 33, 3, 405–421.
- Bańczerowski Janusz (2005a). A pozitív érzelmek konceptualizálásának néhány kérdése. *Magyar Nyelvőr*, 129, 1, 71–77.
- Bańczerowski Janusz (2005b). A félelem tartományába tartozó negatív érzelmek. *Magyar Nyelvőr*, 129, 2, 202–208.

- Bedford, Olwen – Hwang, Kwang-Kuo (2003): Guilt and Shame in Chinese Culture: A Cross-Cultural Framework from the Perspective of Morality and Identity. *Journal for the Theory of Social Behaviour*. 33(2), 127–144.
- Belli, Simone – Harré, Rom – Íñiguez, Lupicinio (2010): What is love? Discourse about Emotion in Social Sciences. *Human Affairs*, 20, 249–270.
- Buchan, Nancy R. – Croson, Rachel T.A. – Solnick, Sara (2008): Trust and Gender: An Examination of Behavior and Beliefs in the Investment Game. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 68(3–4), 466–476.
- Damasio, A.R. – Grabowski, T.J. – Bechara, A. – Damasio, H. – Ponto, L.L.B. – Parvizi, J. – Hichwa, R.D. (2000): Subcortical and cortical brain activity during the feeling of self-generated emotions. *Nature Neuroscience*, 3, 1049–1056.
- Damasio, Antonio (2003): *Looking for Spinoza. Joy, Sorrow, and the Feeling Brain*. William Heineman, London.
- Damasio, Antonio R. (2006): Emotion and the Human Brain. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 935(1), 101–105.
- Damasio, Antonio – Damasio, Hanna (2006a): Minding the Body. *Daedalus*, Vol. 135, No. 3, On Body in Mind, 15–22.
- Deák Anita (2011): Az érzelmi folyamatok mérése képi ingerekkel. In: Deák–Nagy–Péley (szerk.): *Lélek-képek. Tanulmányok a 60 éves Révész György tiszteletére*. Pro Pannonia, Pécs, 75–88.
- Eliade, Mircea (1999): *A szent és a profán*. Európa kiadó, Budapest.
- ÉrtSz. = *A magyar nyelv értelmező szótára I–VII*. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1959–1962.
- Eysenck, Michael W. és Keane, Mark T. (1997): *Kognitív pszichológia*. Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest.
- Fazakas Emese (2007): *A fel, le és alá igekötők használati köre a kései ómagyar kortól napjainkig*. Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár.
- Fazakas Emese (2015): *A magyar igekötőrendszer változása a 15. századtól napjainkig hét térvizony szemantikai struktúrájának alapján*. Egyetemi Műhely Kiadó, Bolyai Társaság, Kolozsvár.
- Fónagy Iván (1990): *Gondolatalakzatok, szövegszerkezet, gondolkodási formák*. MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest.

- Fónagy Iván (1997): Nyelvészet és pszichoanalízis. Beszélgetés Fónagy Ivánnal. *Thalassa*, 8, 1, 42–58.
- Fónagy Iván (1998): A kognitív metaforáról. In: Zoltán András (szerk.) *Nyelv. Stílus. Irodalom. Köszöntő könyv Péter Mihály 70. Születésnapjára*, ELTE BTK Keleti Szláv és Balti Filológiai Tanszék, Budapest.
- Frankl, E. Viktor (1996): *Az ember az értelemre irányuló kérdéssel szemben*. Kötet kiadó, Budapest.
- Frankl, E. Viktor (2002): *A tudattalan Isten*. Euroadvice Kiadó, Budapest
- Frijda, Nico (2009): Emotion Experience and its Varieties. *Emotion Review*, 1, 3, 264–271.
- Gendron, Maria – Feldman Barrett, Lisa (2009): Reconstructing the Past: A Century of Ideas About Emotion in Psychology. *Emotion Review*, Vol 1, No 4. (October), 316–339.
- Goleman, Daniel (1997): *Érzelmi intelligencia*. Háttér Kiadó, Budapest.
- Haimovici, S. (2018): The Modal—Amodal Distinction in the Debate on Conceptual Format. *Philosophies*, 2018, 3, 7
- Hermann Imre (1947): Néhány lelki jelenség térvonatkozása. *Magyar Pszichológiai Szemle* 1947/3–4, 102–114.
- Hermann Imre (1984): *Az ember ősi ösztönei*. Magvető kiadó, Budapest.
- Hermann Imre (2007): Az ösztönök és az érzelmek térvonatkozása. In: Hermann Imre: *Magyar nyelvű cikkek, tanulmányok 1934–1971*. Animula, Budapest, 146–155.
- Homa Ildikó (2013): A bűn(tudat) és (fel)oldozás kognitív metaforái a klinikai gyakorlatban. *Keresztény Szó*, 9, 3,
- Huang Jianping (2015): A Study of the Cultural Factors of Unique Romantic Love Metaphors in Chinese. *Cross-Cultural Communication*, Vol. 11, No. 6, 2015, pp. 98–102.
- Izzard, E. Caroll (2007): Basic Emotions, Natural Kinds, Emotion Schemas, and a New Paradigm. *Perspectives on Psychological Science*, 2, 3, 260–280.
- King, Brian (2006): *The Conceptual Structure of Emotion in Chinese*. Brian King.
- Kövecses Zoltán (1990): *Emotion concepts*. Springer Verlag, New York.
- Kövecses Zoltán (2000). *Metaphor and Emotion. Language, Culture, and Body in Human Feeling*. Cambridge University Press, Cambridge.

- Kövecses Zoltán (2003): Two approaches to emotion concept. In: Andor József – Horváth József – Nikolov Marianne (szerk.): *Studies in English Theoretical and Applied Linguistics*. Lingua Franca, Pécs, 115–129.
- Kövecses Zoltán (2005): *Metaphor in Culture. Universality and Variation*. Cambridge University Press, New York.
- Kövecses Zoltán (2005a): *A metafora. Gyakorlati bevezetés a kognitív metaforaelméletbe*. Typotex, Budapest.
- Kriz, A. – Keating, B. (2010). Business Relationships in China: Lessons about Deep Trust. *Asia Pacific Business Review*, 16 (3), 299–318.
- Lakoff, George – Johnson, Mark (1980): *Metaphors we live by*. The University of Chicago Press, Chicago.
- Landau, Barbara – Jackendoff, Ray (2004): A „mi” és „hol” a téri nyelvben és a téri megismerésben. In: Lukács Ágnes – Király Ildikó – Racsmány Mihály – Pléh Csaba (szerk.): *A téri megismerés és a nyelv*. Gondolat, Budapest, 69–125.
- Längle, Alfried (1993): Ein Gespräch zur Selbstfindung anhand der Personalen Existenzanalyse. *Bulletin der GLE*, 10, 2, 3–11.
- Längle, Alfried (2000): Ce anume îl mișcă pe om? Motivația existențială a persoanei. *Analiza existențială*, 2, 1–2, 18–31.
- Längle, Alfried (2011): Emotionality: An Existential-Analytical Understanding and Practice. In: Trnka, R. – Balcar, K. – Kuška, M. (eds.): *From experience to regulation: Notes on the social rootedness and the communicative value of discrete emotions*. Prague College of Psychosocial Studies Press, Prague, 41–62.
- Larson, Christine L. – Aronoff, Joel – Steuer, Elizabeth L. (2012): Simple geometric shapes are implicitly associated with affective value. *Motivation and Emotion*, 36, 3, 404–413.
- Latinjak, T. Alexander (2012): The Underlying Structure of Emotions: A Tri-dimensional Model of Core Affect and Emotion Concepts for Sports. *Revista Iberoamericana de Psicología del Ejercicio y el Deporte*, 7, 1, 71–87.
- Lei, Yanbo (2011): *Metaphors in Chinese Literary Translations. A Case Study for Fortress Besieged*, Universidade de Macau. [http://library.umac.mo/theses/b25255290_ft.pdf] letöltve 2018.09.25.
- Li, Jin – Wang, Lianqin – Fischer, Kurt W. (2004): The organization of Chinese Shame Concepts. *Cognition and Emotion*, 18, 767–797.

- Lu, Xin – Suryanarayan, Poonam – Adams, Reginald B. Jr. – Li, Jin – G. Newman, Michelle – Wang, James Z.: *On Shape and the Computability of Emotions*. Proceedings of the ACM Multimedia Conference, pp. 229–238, Nara, Japan, ACM, October 2012.
- Lyddon, W. J. – Clay, A. L. – Sparks, C. L. (2001). Metaphor and change in counselling. *Journal of Counseling & Development*, 79(3), 269–274.
- Mandler, Jean M. (2004): A nyelv előtti reprezentáció és a nyelv. In: Lukács Ágnes – Király Ildikó – Racsmány Mihály – Pléh Csaba (szerk.): *A téri megismerés és a nyelv*. Gondolat, Budapest, 177–196.
- Mehrabian, Albert (1996): Pleasure-Arousal-Dominance: A General Framework for Describing and Measuring Individual Differences in Temperament. *Current Psychology*, 14, 4, 261–292.
- Meletyinszkij, Jelezar (1985): *A mítosz poétikája*, Gondolat, Budapest.
- Modell, Arnold H. (2003): *Imagination and the Meaningful Brain*. MIT Press, Cambridge.
- Morgan, L. Rick – Heise, David (1988): Structure of Emotion. *Social Psychology Quarterly*, 51, 1, 19–31.
- Ortony, Andrew – Clore, Gerald L. – Foss, Mark A. (1987): The referential structure of the affective lexicon. *Cognitive Science*, 11, 341–364.
- Osgood, Ch. E. – Suci, George J. – Tannenbaum, P. H. (1967): *The Measurement of Meaning*. University of Illinois Press, Urbana, Chicago, and London (első kiadása: 1957).
- Pacheco, Daniel; Le Groux, Sylvain; Verschure, Paul F.M.J. (2015): Two Dimensional Shapes for Emotional Interfaces: Assessing the Influence of Angles, Curvature, Symmetry and Movement. [https://www.researchgate.net/publication/282005066_Two_Dimensional_Shapes_for_Emotional_Interfaces_Assessing_the_Influence_of_Angles_Curvature_Symmetry_and_Movement] (letöltve: 2018. szept. 9.).
- Pennebaker, W. James (1998): Writing about emotional experiences as a therapeutic process. *Psychological Science*, 8, 3, 162–166.
- Péter Mihály (1991): *A nyelvi érzelemkifejezés eszközei és módjai*. Tankönyvkiadó, Budapest.
- Pléh Csaba (2003). *Bevezetés a megismeréstudományba*. Typotex Elektronikus Kiadó, Budapest.
- Pléh Csaba (2007): A tudomány jövője: A kognitív tudomány példája a tudományok tagolódásáról és diverzifikálódásáról. *Magyar Tudomány*, 9, 1118–1129.

- Pléh Csaba (2011): Sartre érzélemfenomenológiája és a többtényezős érzélemelméletek. In: Boros Gábor – Szalai Judit (szerk.): *Az érzelmek filozófiája: szisztematikus-történeti tanulmányok*. L'Harmattan – Magyar Daseinanalitikai Egyesület – Német-Magyar Filozófiai Társaság, Budapest, 115–125.
- Pléh Csaba (2013): *A lélek és a nyelv*. Akadémiai Kiadó, Budapest.
- Pléh Csaba (2013a): *A pszichológia örökzöld témái*. Typotex. Letöltve: www.interkonyv.hu
- Rácz József – Kaló Zsuzsa (2009): Metaforák és pszichoaktív anyaghasználat. *Korunk*, 20, 7, 14–22.
- Rosenbaum, B. – Garfield, D. (1996). Containers, mental space, and psychodynamics. *Psychology and Psychotherapy*, 69,4, 281–297.
- Russell, James A. (1980): The circumplex modell of affect. *The Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 6, 1161–1178.
- Schwendtner Tibor (2004): Fenomén és nyelv. A nyelv problematikájának helye a Lét és időben. In: Neumer Katalin – Laki János (szerk.): *Analitikus filozófia és fenomenológia*, Gondolat, Budapest, 129–141.
- Séra László (2004): Wittgenstein, az alaklélektan és a reprezentáció. In: László János – Kállai János – Bereczki Tamás (szerk.): *A reprezentáció szintjei*. Gondolat, Budapest, 80–98.
- Stern, Daniel N. (1998): *The Interpersonal World of the Infant*. Karnac Books, London.
- Stern, Daniel N. (2002): *A csecsemő személyközi világa*. Animula Kiadó.
- Strongman, T. Kenneth (2003): *The Psychology of Emotion. From Every Day Life to Theory*. Wiley, West Sussex.
- Szilágyi N. Sándor (1996). *Hogyan teremtsünk világot? Rávezetés a nyelvi világ vizsgálatára*. Erdélyi Tankönyvtanács, Kolozsvár.
- Szilágyi N. Sándor (2004): *Elmélet és módszer a nyelvészetben, különös tekintettel a fonológiára*. Erdélyi Múzeum Egyesület, Kolozsvár.
- Szilágyi N. Sándor (2012): *Szimpatikus embertudomány*. Videóelőadások. <https://goo.gl/nro1R4>.
- Szilágyi N. Sándor (2013): A mi (rend)szertelen nyelvünk. In: Kádár Edit – Szilágyi N. Sándor (szerk.): *Analógia és modern nyelvtudomány*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 235–261.

- Szilágyi N. Sándor (2015): Hangulatfestés – de mit is festünk? In: Kádár Edit – Szilágyi N. Sándor (szerk.), *Motiváltság és nyelvi ikonicitás*. Erdélyi Múzeum-Egyesület, Kolozsvár, 2015, 23–42.
- Tay, Dennis (2011). THERAPY IS A JOURNEY as a discourse metaphor. *Discourse Studies*, 13(1), 47–68.
- Tay, Dennis (2013): *Metaphor in Psychotherapy: A descriptive and prescriptive analysis*. John Benjamins, Amsterdam, Philadelphia.
- Tay, Dennis (2014): Metaphor Theory for Counseling Professionals. In: John Taylor – Jeanette Littlemore (szerk): *Bloomsbury Companion to Cognitive Linguistics*, Bloomsbury Publishing, 352–367.
- Tay, Dennis – Jordan, Jenny (2015): Metaphor and the notion of control in trauma talk. *Journal of Text and Talk*, 35(4), 553–573.
- Vargha Jenő-László – Szabó Krisztina-Gabriella (2009): *Bevezetés a pszichoterápiák integratív szemléletébe*. Egyetemi Kiadó, Kolozsvár
- Vértes O. András (1985): A jelenkori személyiségfejlődést akadályozó néhány tényező s a személytelenség; nyelvhasználati megnyilvánulásai. In: Hárdi István – Vértes O. András (szerk.). *Beszéd és mentálhigiéné*. A Pest megyei KÖJÁL Egészségnevelési Osztálya és a Pest megyei Alkoholizmus elleni bizottság.
- Vértes O. András (1996/1997): Oldó érzelmeink ritkulásáról. In: Bánki Judit (szerk.): *Emlékkönyv B. Lőrinczy Éva 70. születésnapjára*. MTA Nyelvtudományi Intézete, Budapest, 186–190.
- Wierzbicka, Anna (2005): *Emotions Across Languages and Cultures: Diversity and Universals*. Cambridge University Press, Paris.
- Yang, Renyong (2008): A Holographic Study of Metaphors Concerning Love in Chinese. *Intercultural Communication Studies* XVII: 1, 90–101.
- Zajonc, Robert (2003): *Érzelmek a társas kapcsolatokban és a megismerésben*. Osiris, Budapest.